

Päťdesiat a päť rokov Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie

Fifty and five years of Research institute for child psychology and pathopsychology

Vladimír Dočkal*

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

Abstrakt

Autor vymenúva všetkých riaditeľov, ktorí za päťdesiatpäť rokov existencie Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie stáli na jeho čele. Uvádza literatúru, v ktorej možno získať informácie o prvých tridsiatich rokoch činnosti ústavu a podrobnejšie sa venuje obdobiu medzi rokmi 1994–2013. Najdôležitejšími výskumnými témami v tomto období boli: problematika detí s postihnutím, nadaných detí, školskej integrácie, zvládania záťaže, psychologické prevencie a tiež štandardizácia psychologických testov. Súčasťou ústavu bolo aplikačné pracovisko Detské centrum. Postupom času sa v pláne práce čím ďalej tým viac presadzovali nevýskumné metodické a vzdelávacie činnosti smerujúce najmä k pracovníkom poradenského systému. Posledných päť rokov prinieslo nestabilitu, autor sa o nich zmiňuje iba stručne.

Kľúčové slová: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

Abstract:

The author names all the directors who have been in the lead of Research Institute for Child Psychology and Pathopsychology throughout first fifty years of its existence: M. Bažány, K. Adamovič, M. Pavlovkin, V. Dočkal, Ľ. Páleník; and last five years: Ľ. Páleník, D. Oravkinová, E. Farkašová, A. Kopányiová, P. Lukáč a J. Motlová. He mentions literature where information about the first thirty years of institute's activity can be found. The period from 1994 until 2013 is described in more detail. The most important research topics in this era were the following: the issues of children with disability, gifted children, school integration, coping, psychological prevention and also the standardisation of psychological tests. Child centre, an application department, has been part of the institute. Over time, non-research methodical and educational activities directed mostly towards professionals in counselling system have been pushed forward more and more. The last five years have brought instability, these are mentioned by the author only briefly.

Key words: Research Institute for Child Psychology and Pathopsychology

* Korespondenčný autor: Vladimír Dočkal, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, Cyprichova 42, 831 05 Bratislava, Slovenská republika
Email: vladimir.dockal@vudpap.sk

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie (VÚDPaP) poznajú aj v Českej republike. Od svojho vzniku v roku 1964 až po rozdelenie štátu v roku 1993 riešil úlohy pre celú česko-slovenskú federáciu. Každých päť rokov od svojho založenia usporadúval ústav výročnú vedeckú konferenciu. Posledná sa konala 3.–4. júla 2014 v Bratislave pri príležitosti jeho päťdesiateho výročia. Materiály z nej boli publikované v dvojčísloch 3–4/2014 a 1–2/2015 časopisu *Psychológia a patopsychológia dieťaťa* spolu na vyše 400 stranách. Pracovníkom jubilujúceho VÚDPaP-u sa prihovril prof. Ladislav Požár a zdravicu z Brna zaslal prof. Vladimír Smékal – jedni z prvých zamestnancov ústavu po jeho založení. Okrem L. Požára predniesli referáty profesori Damián Kováč a Imrich Ruisel z Ústavu experimentálnej psychológie SAV, s ktorým odborníci z VÚDPaP-u v minulosti často spolupracovali. Mimochodom, toto akademické pracovisko založil deväť rokov pred VÚDPaP-om ten istý Miroslav T. Bažány, ktorému za svoju existenciu vďačí aj ústav detskej psychológie. Generáciu osemdesiatnikov reprezentoval na konferencii aj dlhoročný vedecko-výskumný pracovník VÚDPaP-u detský neurológ MUDr. Jozef Glós.

Prečo z celej plejády referujúcich spomínam práve tieto mená? Konferencia pri príležitosti päťdesiatročnice VÚDPaP – u bola aj akýmsi dôstojným rozlúčením sa s generáciou jeho zakladateľov a druhou zakladateľskou generáciou (po prof. Jurovskom) psychológie na Slovensku. Dala sa chápať tiež ako zavŕšenie významnej éry v činnosti ústavu – éry, ktorá sa spájala s prácou menovaných a ich nasledovníkov. Konferencia mala byť odrazovým mostíkom do ďalšej zmysluplnej činnosti. Žiaľ, stala sa aj rozlúčením s Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie, ako sme ho poznali doteraz. Nie je náhoda, že päťdesiate piate výročie už ústav neslávi na vedeckej konferencii a pripomína ho len niekoľko spomienok starších zamestnancov ukrytých na jeho webovej stránke (55. výročie..., 2019). Iba web *Koalície za spoločné vzdelávanie*, ktorá spája učiteľov, rodičov, odborníkov, občianske združenia a neziskové organizácie zamerané na presadzovanie inklúzie na Slovensku, venoval výročiu VÚDPaP-u väčšiu pozornosť.

Z článku na jeho webstránke (Dočkal, 2019) je zrejmé, prečo posledných päť rokov už nie je pokračovaním toho VÚDPaP-u, ktorý založil M. Bažány a ktorého zmysel spočíval v psychologickom výskume detí – tých, ktoré sa vyvíjajú „v norme“, aj tých, ktorých vývin sa od štandardného líši. Výsledky toho výskumu mali slúžiť (a slúžili) predovšetkým kolegom, ktorí deťom pomáhajú v poradenských zariadeniach, ale aj učiteľom, školám, rodičom i deťom samotným. Udržať túto líniu nebolo vždy ľahké, často pre nepochopenie úradníkov zriaďovateľského ministerstva školstva. Najhorším obdobím bol z tohto hľadiska rok 1989, kedy zhasínajúca komunistická moc stihla samostatný VÚDPaP zrušiť – boj psychologov o možnosť rozvíjať svoju disciplínu pre potreby detí a tých, ktorí sa o ne starajú, napokon víťazný, som opísal pri viacerých príležitostiach (napr. Dočkal, 1993). Napriek tejto mimoriadne ťažkej a viacerých už zabudnutých nepríjemných epizódach sa celých päťdesiat rokov darilo odkaz zakladateľa ústavu udržať a ďalej rozvíjať. Posledných päť rokov síce výskumníci vo svojej práci pokračovali, veľkú časť energie im však odčerpávali neustále zmeny vedenia a jeho predstáv o činnosti ústavu. Ak sme vo VÚDPaP-e aj v tomto období dosiahli nejaké výsledky, bolo to napriek a nie vďaka podmienkam, v ktorých sme pracovali.

Pozvánka na konferenciu *Psychický vývin dieťaťa a činitele, ktoré ho ovplyvňujú*, o ktorej som písal v úvode, uvádzala, že sa podujatie koná pod záštitou ministra školstva Dušana Čaploviča. V čase konferencie však už nebol ministrom; v prvý deň rokovania ho vystriedal Peter Pel-

legrini, toho po niekoľkých mesiacoch Juraj Draxler, po voľbách v r. 2016 Peter Plavčan a po eurofondovom škandále v r. 2017 Martina Lubyová. Tieto politické zmeny sa, žiaľ, priamo odrazili na fungovaní ústavu. Zatiaľ čo prvých päťdesiat rokov sa na jeho čele vystriedali piati psychológovia, od r. 2014 bolo riaditeľov (s rôznym vzdelaním) dokonca o jedného viac než ministrov. Zrekapitulujme si to:

Prvým riaditeľom ústavu bol jeho zakladateľ **doc. PhDr. Miroslav Bažány, CSc.**, ktorému sa podarilo presvedčiť vtedajších mocných, že psychológia nie je „buržoázna paveda“, ale disciplína, ktorá môže reálne pomôcť rozvoju mladej generácie. Funkciu riaditeľa vykonával od r. 1964 do r. 1969, kedy odišiel do zahraničia ako expert UNESCO. Vládna moc ho vyhlásila za emigranta a jeho návrat na Slovensko umožnila až nežná revolúcia v r. 1989. Po nej sa na niekoľko rokov stal dekanom Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského.

V rokoch 1969–72 viedol ústav Bažányho zástupca **PhDr. Karol Adamovič, CSc.**, ktorý činnosť pracoviska udržiaval v duchu zakladateľovho odkazu, samozrejme s nevyhnutnými kompromismi s komunistickou mocou.

V roku 1972 bol za riaditeľa vymenovaný **PhDr. Michal Pavlovkin**, psychológ, ktorý vzhľadom na zameranie ústavu vyštudoval aj špeciálnu pedagogiku. Establišment ho dlho pokladal za spoľahlivého. Možno práve preto si mohol dovoliť zamestnať v ústave aj ľudí, ktorí mali za komunistického režimu politické problémy a umožniť im „v závetrí“ robiť zmysluplnú prácu. Kolega Miron Zelina sa po zmene režimu z toho závetria vyšvihol najprv na pracovníka ministerstva školstva a napokon až na vplyvného vysokoškolského profesora.

Riaditeľa Pavlovkina odvolali až v r. 1988. Okrem penzijného veku bol dôvodom aj fakt, že si nesplnil stranícku úlohu – odmietol sa podieľať na zlúčení Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie s Výskumným ústavom pedagogickým, ktorý bol pokladaný za jednoznačne ideologické pracovisko. V čase do zrušenia VÚDPaP-u k 30. 6. 1989 viedol ústav Pavlovkinov zástupca PhDr. Ľubomír Pálení, CSc., ktorý ale so zrušením tak isto nesúhlasil.

Po roku existencie v nefunkčnom Výskumnom ústave pedagogickom a psychologickom bol VÚDPaP k 1.7.1990 obnovený a novým riaditeľom sa stal **PhDr. Vladimír Dočkal, CSc.** Počas piatich rokov sa mi azda podarilo obnoviť funkčnosť ústavu ako vedecko-výskumného pracoviska, ktoré sme rozšírili o vlastnú aplikačnú bázu.

Po mojom odvolaní v marci 1995 viedol ústav až do apríla 2015 sociálny psychológ **PhDr. Ľubomír Pálení, CSc.**, najprv ako zástupca riaditeľa a od apríla 1996 ako riadne vymenovaný riaditeľ. Na rozdiel od iných, priamo riadených organizácií ministerstva školstva, nechali striedajúci sa ministri pracovať ústav pod jeho odborným vedením dvadsať rokov. Nie, že by neboli problémy, niektoré mohli prameniť aj z našej vlastnej zotrvačnosti, skutočné problémy však nastali až po opakovane spomínanej výročnej konferencii. Na riaditeľskom poste sa odvtedy vystriedali:

1. **PhDr. Ľubomír Pálení, CSc.**, odvolaný bez toho, že by mu ministerstvo čokoľvek vyčítalo, v apríli 2015.
2. **Mgr. Daša Oravkinová**, vymenovaná až 1.5.2015, špeciálna pedagogička, zriaďovateľka a riaditeľka súkromného centra špeciálnopedagogického poradenstva, bez výskumných skúseností. Po protestoch zamestnancov VÚDPaP-u ju po pol roku odvolal ešte minister Draxler.
3. **PhDr. Eva Farkašová, CSc.**, pedagogická psychologička, dlhodobá výskumná pracovníčka ústavu, dovtedy pôsobila ako zástupkyňa riaditeľa/riaditeľky. Funkciu prevzala

na pol roka (od septembra 2015 do marca 2016), kým nebude vypísané a vyhodnotené riadne výberové konanie.

4. **PhDr. Alena Kopányiová, CSc.**, výskumná pracovníčka ústavu so skúsenosťou vedeckej tajomníčky, dlhodobo zameraná predovšetkým na problematiku porúch správania. Po úspešnom konkurze bola do funkcie uvedená 11.3.2016, ale po necelých piatich mesiacoch ju nový minister Plavčan k 31.7. toho istého roku bez udania dôvodu odvolal.
5. **MUDr. Peter Lukáč, PMH** nastúpil nasledujúci deň a vo funkcii vydržal temer dva roky. O psychológii a výskume nevedel nič, riadenie ústavu prakticky odovzdal svojej zástupkyňi PhDr. Jane Tholtovej a PaedDr. Anne Surovej Čulíkovej, PhD., ktorá mala na starosti udržateľnosť predchádzajúceho a získanie nového národného projektu, čo sa však nepodarilo. Pomery, ktoré táto trojica zaviedla vo VÚDPaP-e, boli nielen odborne, ale aj ľudsky neudržateľné. K výmene vedenia však došlo až potom, čo po prepúšťaní kolegov podalo sedemnást' zamestnancov protestnú výpoveď, situácia sa riešila na stránkach tlače a Výbor NR SR pre vzdelávanie, vedu, výskum a šport uskutočnil vo VÚDPaP-e poslanecký prieskum.
6. **Mgr. Janette Motlová** prišla situáciu upokojiť 27. júna 2018 a podarilo sa. Opäť však na čele výskumného ústavu nestojí výskumník ani psychológ. Janette, ako ju všetci familiárne volajú, je sociálna pracovníčka, šarmantná a charizmatická žena s marketérskymi schopnosťami a veľkými plánmi. Možno si len želať, aby ústav pod jej vedením naplnil jej očakávania a nespreneveril sa pritom poslaniu, pre ktoré bol pred päťdesiatimi rokmi založený.

Popri histórii vedenia ústavu, som v predchádzajúcich odsekoch vlastne stručne prebral aj politickú históriu Slovenska (tá česká sa od nej veľmi nelíši). Nedalo sa inak – politická situácia v štáte ovplyvňuje fungovanie akéhokoľvek pracoviska, tobôž takého, ktorého je štát zriaďovateľom. Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave bol zriadený uznesením predsedníctva Slovenskej národnej rady k 1. januáru 1964, zriaďovateľskú funkciu potom prebralo poverenie a od r. 1968 ministerstvo školstva Slovenskej (vtedy socialistickej) republiky. Priamo riadenou organizáciou ministerstva ostal dodnes.

Predchodcom ústavu bola bratislavská *Psychologická výchovná klinika*, ktorú sa M. Bažánymu podarilo založiť už v roku 1957. Svoju predstavu o psychologickú starostlivosť o dieťa a rodinu, ako rovnocennej zložke starostlivosťi popri zdravotníckej, sociálno-právnej a výchovno-vzdelávacej starostlivosťi o mladú generáciu, vysvetlil v stati ním editovaného zborníka (Bažány, 1965). Z plánovaného rozvoja rovnocennej zložky však ostala za socializmu iba súčasť zložky výchovno-vzdelávacej; predznamenovalo to ale už Bažányho pomenovanie psychologickú starostlivosťi psychologicko-výchovnou službou (tamže). Po zmene názvu psychologických výchovných kliník na pedagogicko-psychologické poradne (v r. 1978) sa starostlivosť o deti zúžila na poradenstvo, život si však vyžiadal rozšíriť chápanie poradenstva aj na diagnostickú, reedukačnú, terapeutickú a preventívnu činnosť.

Súbežne s prípravou uvedeného zborníka pripravoval M. Bažány vznik *Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie*, ktorý mal pre psychologickú výchovnú kliniku zabezpečovať domáce poznatky o psychickom vývine detí. Vývin je totiž ovplyvňovaný podmienkami, v ktorých deti žijú, a preto nemožno bez overenia preberať poznatky získané v zahraničí. Kliniku mohol ústav využívať ako svoju výskumnú bázu, jadro výskumov sa však logicky presunulo

do škól, ktoré navštevujú všetky deti, nielen tie, čo pre svoje problémy vyhľadajú pomoc odborníkov. Po vzore bratislavskej kliniky začali vznikať podobné zariadenia aj v ďalších mestách (prvá v ČR bola *Dětská psychologická poradna* založená v r. 1958 Boleslavom Bárto v Brne) a položili tak základ súčasnému poradenskému systému v rezorte školstva (pozri napr. Dočkal, 2017). Východiská, ale aj niekoľkoročné skúsenosti s psychologickou výchovnou starostlivosťou, opísali jej vtedajší realizátori v kolektívnej monografii (Kováliková et al., 1973).

Nie príliš šťastný výraz *patopsychológia* v názve jubilujúceho ústavu viedol v sedemdesiatych rokoch minulého storočia k polemike medzi Ladislavom Koščom a inými odborníkmi, najmä Annou Koudelkovou. K použitiu tohto termínu viedla M. Bažányho zrejme snaha zdôrazniť, že ústav sa má venovať nielen deťom, ktorých vývin prebieha v rámci normy, ale aj tým, ktorých vývin sa od normy odlišuje. Dnes ho možno pokladať za neadekvátny, zo zotrvačnosti však v názve ústavu, jeho časopisu, ale aj niekoľkých katedier na pedagogických fakultách pretrváva. Problematiku som detailne analyzoval v štúdiu uverejnenej na stránkach *Psychológie a patopsychológie dieťaťa* (Dočkal, 2013).

Prvých tridsať rokov fungovania VÚDPaP-u som relatívne podrobne opísal v časopiseckých príspevkoch (Dočkal, 1994a, 1994b). V zborníku, ktorý vyšiel pri príležitosti tridsiateho výročia ústavu (Dočkal & Kováč, 1994), charakterizovala poslanie a prácu VÚDPaP-u v období rokov 1964-89 Veronika Kováliková, ja som sa venoval vývoju ústavu v rokoch 1989-93. Ďalšie informácie možno nájsť v článkoch publikovaných k pätnástemu (Adamovič & Košč, 1979), dvadsiatemu (Pavlovkin & Kováliková, 1984) a dvadsiatemu piatemu (Adamovič, 1989) výročiu ústavu.

Na tomto mieste sa preto podrobnejšie zameriam na dve desaťročia, vymedzené rokmi 1994-2013, ktorými sa uzatvorila päťdesiatročnica pracoviska. Je povšimnutiahodné, že dvadsaťpäť rokov po nežnej revolúcii prešiel ústav podobnou trajektóriou, akú som opísal pri hodnotení jeho prvých dvadsiatich piatich rokov: od budovania a rozvoja vedecko-výskumného pracoviska, cez čoraz väčšie podliehanie tlaku ministerských úradníkov na riešenie iných ako výskumných a psychologických úloh, až po agóniu, ktorá vtedy súvisela so zlučovaním VÚDPaP-u s Výskumným ústavom pedagogickým (Dočkal, 1994a).

Aj po znovuzriadení VÚDPaP-u v roku 1990 sme vykročili na cestu budovania, do marca 1995 pod mojím vedením. Napriek redukcii pracoviska v roku 1993 sme pokračovali v úspešnom riešení výskumných úloh a tiež v budovaní aplikovaných pracovísk – Strediska sociálnej a psychologickéj prevencie (neskôr Centra výchovnej a psychologickéj prevencie) a Detského centra. V zborníku, ktorý vyšiel pri príležitosti tridsiateho piateho výročia ústavu, (Kováč, 1999) deklaroval riaditeľ Ľ. Páleník, že nové vedenie zachová kontinuitu orientácie ústavu a pokračovanie v jeho odbornej profilácii. To bezpochyby platilo najmenej do r. 1998, keď zomrel zástupca riaditeľa PhDr. Ján Senka, veľký strážca výskumného a vedeckého charakteru našej práce. Výsledky, ktoré ústav dosiahol v štvrtom desaťročí svojej existencie, boli zdokumentované v dvojčísle 2-3/2004 časopisu *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*.

Po znovuzriadení sa VÚDPaP zapojil do grantového systému MŠVVaŠ SR a SAV. Do roku 2010 jeho pracovníci úspešne vyriešili tridsaťpäť úloh schválených grantovou agentúrou VEGA (Prehľad úloh..., 2019). Od r. 1994 to bolo dvadsať šesť výskumných úloh. Zameriavali sa na problematiku detí s postihnutím, predovšetkým sluchovým (M. Groma, K. Zborteková, K. Nováková, Ľ. Kročanová), ale aj na voľbu povolania senzoricke a motoricky hendikepovaných

(K. Adamovič s kolektívom). Veľký záujem sme venovali nadaným deťom, ich osobnostnému a sociálnemu vývinu i vzdelávaniu (kolektívy vedené V. Dočkálom, J. Laznibatová), i problematike zvládania záťaže v škole (J. Senka, E. Medved'ová a ďalší). Dôležitou oblasťou výskumného záujmu ústavu bola problematika porúch správania a ich prevencie (úlohy vedené Š. Matulom).

Boli to pracovníci VÚDPaP-u, kto po zmene režimu vniesol do nášho školského systému myšlienku školskej integrácie. Výskumne sa problematike venovali v úlohách vedených I. Učňom, problematiku špeciálnych edukačných potrieb rozpracúval kolektív vedený V. Dočkálom. Nezabudlo sa ani na kvalitu života intaktných i hendikepovaných detí (T. Kováč, E. Páleník). Ďalšou veľkou témou bol kognitívny a sociálny vývin rómskych detí (E. Farkašová s kolektívom).

Okrem tzv. grantových úloh sa ďalšie výskumy realizovali ako ústavné projekty. Zapojenie do grantovej súťaže, v ktorej patril VÚDPaP medzi najúspešnejšie psychologické pracoviská, malo po r. 1993 význam iba z hľadiska hodnotenia kvality našej práce. Rozpočet VEGA bol určený len na financovanie projektov vysokých škôl, VÚDPaP teda na schválené projekty žiadne dodatočné peniaze nedostával. To viedlo k strate motivácie vyplňať tlačivá grantových žiadostí a po r. 2010 sa všetky výskumné úlohy riešili iba ako ústavné, hradené z rozpočtu, ktorý ústavu pridelovalo ministerstvo školstva. Od r. 2002 sa tak dialo na základe kontraktu, ktorý ministerstvo s ústavom uzatváralo. Ústavné úlohy boli zamerané na tie isté kľúčové problémy, ktoré sa riešili v rámci grantových úloh. Okrem nich sa pracovníci ústavu venovali ešte otázkam vplyvu internetu na psychický vývin detí (M. Gregussová, J. Tomková) a v rokoch 2010–11 boli zapojení do európskeho prieskumu užívania tabaku, alkoholu a tvrdých drog a postojov žiakov základných a stredných škôl k tomuto fenoménu (A. Nociar, A. Kopányiová). Psychický vývin rómskych detí sme sledovali longitudinálne (B. Kundrátová s kolektívom).

Okrem uvedeného sa v sledovanom období výskumníci VÚDPaP-u podujali na adaptáciu a štandardizáciu diagnostických nástrojov, tak veľmi chýbajúcich v psychologickej praxi. V roku 2006 vyšla slovenská verzia testu WISC-III (Dočkál a kol.), v r. 2009 slovenská verzia SON-R 2½-7 (Kopčanová a kol.). Ďalšie pripravované testy (I-S-T 2000 R a dotazník AIST-R) boli dokončené až v nasledujúcich rokoch. Pracovali sme tiež na tvorbe originálnych metódik. Batériu ŠRS určenú na vylúčenie mentálnej retardácie sociálne znevýhodnených detí vyvinuli kolegovia vedení V. Dočkálom v rámci projektu Phare v roku 2004. Test školskej pripravenosti určený pre tú istú populáciu pripravoval kolektív vedený E. Farkašovou, vyšiel v nasledujúcom období.

Príprava ďalších testov bola z rôznych dôvodov prerušená, rovnako boli zrušené aj niektoré iné úlohy, ktoré sa objavili v pláne hlavných úloh, no ukázalo sa, že na ich riešenie nemáme dost' kapacít. Napriek tomu možno povedať, že výskumná produkcia VÚDPaP-u v rokoch 1994–2013 bola imponantná. V ústave pracovalo po celý čas približne 50 zamestnancov, z toho vo výskume približne polovica.

S prerušením v roku 2011, ktoré bolo zapríčinené nedostatkom príspevkov, pokračovalo tiež vydávanie časopisu *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. Centrum výchovnej a psychologickkej prevencie sa z praktickej práce s mládežou s poruchami správania preorientovalo na metodickú podporu poradenského systému a v r. 2004 sa transformovalo na Metodicko-výskumný kabinet výchovného a psychologického poradenstva a prevencie. Detské centrum, pôvodne zamerané na pomoc postihnutým a postihnutím ohrozeným deťom a ich rodinám, rozšírilo svoj

záber aj na ostatné skupiny detí so špeciálnymi potrebami, predovšetkým detí s vývinovými poruchami, ale aj nadaných detí. Aplikačnej i výskumnej činnosti Detského centra bolo venované číslo 3/2002 časopisu *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, ktoré zhrnulo príspevky z konferencie k desiatemu výročiu činnosti tohto zariadenia. V nasledujúcom desaťročí pokračovalo Detské centrum v tam opísanej ceste.

Komunistické obdobie bolo charakteristické akousi bezčasovosťou. Pre VÚDPaP to znamenalo, že keď raz verchuška uznala opodstatnenosť jeho práce, nechala psychológov dlhodobo pracovať. Tlaky vyvíjala skôr na to, aby nám vyšli také výskumné výsledky, aké sa práve hodili. Ale až do rozhodnutia o podriadení psychologického výskumu pedagogickému dozoru bol VÚDPaP bezpochyby výskumným pracoviskom, ktorého prínosom praxi boli predovšetkým vedecké poznatky, ktoré jej odovzdával. Metodické usmerňovanie činnosti poradenských zariadení sa práve o tieto poznatky opieralo a napĺňalo tak odkaz zakladateľa ústavu.

Po roku 1989 sa bezčasovosť skončila a v školskom rezorte sa to prejavilo neobyčajne častými zmenami nielen na ministerskom poste, ale aj na ďalších vedúcich pozíciách v ministerskom aparáte. Vedenie VÚDPaP-u tak bolo nútené po každej zmene novým ľuďom na ministerstve vysvetľovať, na čo táto inštitúcia vlastne slúži. Nie vždy sa to darilo. Úradníci čoraz častejšie žiadali od ústavu nie výskumnú prácu, ale riešenie pragmatických úloh rezortu. A riaditeľ Páleník, podobne ako kedysi M. Pavlovkin, sa snažil nadriadeným vychádzať v ústrety. Tak sa do plánu práce dostávalo čím ďalej tým viac úloh, takže jeden odborník sa podieľal na riešení dvoch-troch výskumov a niekoľkých ďalších nevýskumných úloh. Čím ďalej tým väčší záujem prejavovalo ministerstvo o metodické a vzdelávacie činnosti. Pracovníci Metodicko-výskumného kabinetu sa tak viac než výskumom venovali metodickému usmerňovaniu centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (tak sa od r. 2008 nazývajú slovenské pedagogicko-psychologické poradne) a prostredníctvom Metodicko-pedagogického centra vzdelávaniu ich zamestnancov. Aj pracovníci Úseku výskumu riešili veľa nevýskumných a skôr pedagogických úloh. V. Dočkal napríklad v r. 2009 koordinoval tvorbu štátnych vzdelávacích programov pre žiakov s intelektovým nadaním, ktoré museli vzniknúť po schválení nového školského zákona, a neskôr viedol kurzy kontinuálneho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov, zamerané na prácu s nadanými deťmi. Čím ďalej tým viac sa metodické a vzdelávacie aktivity ústavu odkláňali od využitia vlastným výskumom získaných poznatkov, z hľadiska zriaďovateľa to však bolo v poriadku. Ústav sa pripravoval na vstup do novej etapy svojej existencie.

Činnosť, pre ktorú boli priamo riadené organizácie rezortu školstva pôvodne zriadené, prestala byť dôležitá. Začali byť totiž považované predovšetkým za vhodných prijímateľov peňazí z európskych fondov, čo v rozhovore pre médiá priznal bývalý vysoký úradník ministerstva školstva P. Mederly (2017). Aj VÚDPaP riešil v rokoch 2013–15 tzv. národný projekt financovaný z prostriedkov EÚ. Jeho názov *Komplexný poradenský systém prevencie a ovplyvňovania sociálnopatologických javov* v školskom prostredí napovedá, že nešlo o výskumný projekt. Jeho súčasťou bol iba prieskum výskytu problémových žiakov na školách, ako ich vnímajú učitelia. V rámci tohto projektu sme tiež vydali desať príloh časopisu *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, ktoré priniesli pre prax zaujímavé informácie. Jeho hlavným výsledkom je internetový portál KomposyT, ktorý by mal byť užitočný pracovníkom v poradenskej praxi. Kým bol riadi-

teľom ústavu L. Páleník, kládol dôraz na to, aby sa popri národnom projekte riešili aj zaujímavé výskumné úlohy, to bolo aj záujmom E. Farkašovej i A. Kopányiovej. Vďaka tomu sme na začiatku šiesteho desaťročia ústavu dokončovali prípravu testov (TŠP-I vyšlo v r. 2016, I-S-T 2000 R v roku 2017, AIST-R v r. 2019, práce na teste čítania s porozumením a skupinovom teste školskej pripravenosti ešte pokračujú), venovali sme sa deťom na sociálnych sieťach, rómskym deťom, psycholingvistikе, meraniu pohybov očí detí pri riešení výkonových skúšok a najmä problematike školskej inklúzie. D. Oravkinová a P. Lukáč mali zjavne iné priority. J. Motlová nastúpila až ku koncu obdobia, o ktorom referujem. Tiež sa však zamerala predovšetkým na získanie nového národného projektu. (Podarilo sa jej to, projekt sa bude volať Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie k inklúzii a úspešnosti na trhu práce.)

Tých posledných päť rokov VÚDPaP-u sa zatiaľ vzpiera hodnoteniu.

Reference

- Adamovič, K. (1989). Dvadsaťpäť rokov VÚDPaP. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 24(1), 3–4.
- Adamovič, K., & Košč, L. (1979). Pätnásť rokov Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 14(3), 195–207.
- Bažány, M. (ed.) (1965). *Psychologická výchovná starostlivosť o dieťa*. (2. vydanie). Bratislava: SPN.
- Dočkal, V. (1993). Boj psychológov s mocou: causa VÚDPaP. In D. Kováč & V. Kováliková (eds.), *Zakladajúce osobnosti, peripetie a ponaučenia z novodobého vývoja psychológie na Slovensku* (s.73-81). Bratislava: ÚEPsSAV.
- Dočkal, V. (1994a). Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie jubiluje. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 29(2), 99–106.
- Dočkal, V. (1994b). Tridsať rokov Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave. *Československá psychologie*, 38(4), 370–372.
- Dočkal, V.: Patopsychológia a jej odraz v prácach Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 47(1), 3–20.
- Dočkal, V. (2017). Poradenské služby v rezorte školstva majú už 60 rokov. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 51(2–3), 196–207.
- Dočkal, V. (2019). Čo sa už 55 rokov skrýva za skratkou VÚDPaP [online]. Dostupné na: <https://inklukoalicia.sk/55-rokov-vudpapu>
- Dočkal, V., & Kováč, T. (eds.) (1994). *Psychológia v školstve: 30 rokov inštitucionálneho výskumu*. Bratislava: VÚDPaP.
- Kováč, T. (ed.) (1999). *Rozvoj osobnosti dieťaťa v procese výchovy a vzdelávania*. Bratislava, VÚDPaP.
- Kováliková, V. et al. (1973). *Dieťa v strede psychologickkej výchovnej starostlivosti*. Bratislava: SPN.
- Mederly, P. (2017). *Mierili sme na mesiac, no stratili sme sa vo vesmíre* [online]. Konzervatívny denník Postoj, 24. 1. 2017. Dostupné na: <https://www.postoj.sk/20735/mierili-sme-na-mesiac-no-stratili-sme-sa-vo-vesmire>

- Pavlovkin, M., & Kováliková, V. (1984). Dvadsať rokov Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 19(2), 99–105.
55. výročie vzniku VÚDPaP [online]. (2019). Dostupné na: <https://vudpap.sk/55-vyrocie-vzniku-vudpap>
- Prehľad úloh schválených grantovou agentúrou MŠ SR a SAV riešených vo VÚDPaP-e po roku 1990* [online]. 2019. Dostupné na: <https://vudpap.sk/x/z-historie-vudpap/prehľad-ulož-vega>
- Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 2002, roč. 37, č. 3.
- Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 2004, roč. 39, č. 2–3.
- Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 2014, roč. 48, č. 3–4.
- Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 2015, roč. 49, č. 1–2.